

Handläggare
Anne-Christine Davidsson
Telefon: 08 - 508 03 187

Till
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Svar på remiss om Anhörig- och objektanställningar i hemtjänsten

Förvaltningens förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden överlämnar stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Stadsdelsnämnden beslutar om omedelbar justering av ärendet.

Christina Heglert
Stadsdelsdirektör

Margareta Eriksson
Avdelningschef

Sammanfattning

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd har av Kommunstyrelsen fått en remiss om Anhörig- och objektanställningar i hemtjänsten.

Äldreförvaltningen har av äldrenämnden fått i uppdrag att utreda anhörig- och objektanställningar inom hemtjänsten i Stockholms stad. Syftet med utredningen är bland annat att redovisa vilka problem som idag finns och komma med förslag på lösningar. Utredningen ska även studera hur andra kommuner gjort och lyfta fram goda exempel. Vidare ska utredas om det finns grupper som även i framtiden kommer ha behov av att anlita anhörig- och objektanställda.

Förvaltningen instämmer med Äldreförvaltningen om att de flesta kunders behov nu kan tillgodoses genom den mångfald av hemtjänstutförare som genom LOV-avtalet finns att välja på i staden, där både exempelvis språk och kultur finns väl representerat.

I den mån utredningen visar att det även framöver kommer att finnas ett visst behov av anhörig- eller objektanställningar ser förvaltningen fram emot tydliga riktlinjer omkring dessa anställningar.

I avvaktan på utredningens resultat instämmer förvaltningen i Äldreförvaltningens förslag om att nyanställningar av anhörig- och objektanställningar inte tillåts från och med 1 januari 2016. Detta även innebärande att om en brukare vars insatser idag utförs av en anhörig/objektanställd byter utförare efter den 1 januari 2016 upphör möjligheten att fortsätta med en sådan anställning hos den nya utföraren.

Ärendet

Äldreförvaltningen har av äldrenämnden fått i uppdrag att utreda anhörig- och objektanställningar inom hemtjänsten i Stockholms stad.

Syftet med utredningen är bland annat att redovisa vilka problem som idag finns och komma med förslag på lösningar. Utredningen ska även studera hur andra kommuner gjort och lyfta fram goda exempel. Vidare ska utredas om det finns grupper som även i framtiden kommer ha behov av att anlita anhörig- och objektanställda.

Remissen i korthet

Definition av begreppen anhörig- samt objektanställning:

Anhöriganställning

Begreppet anhöriganställning har alltmer kommit att användas även i de fall den enskilde och den anställde inte delar hushåll. I dessa fall är det ofta den enskildes barn eller andra släktingar som anställs för att utföra hemtjänstinsatser hemma hos den enskilde. Anhörig kan vara ett barn, en bror, en syster, sonhustru, kusinbarn med flera.

Objektanställning

En objektanställning innebär att en person anställs för att utföra hemtjänstinsatser hos enbart en person. Även i dessa fall kan det vara en släkting eller annan närstående som anställs. Det kan också vara en person med särskilda språk- och kulturella kunskaper som den enskilde efterfrågar.

Hemvårdsbidrag

Ett alternativ till anställning är hemvårdsbidrag som den enskilde kan ansöka om, beslut fattas av biståndshandläggaren.

Hjälpbehovet ska ha karaktär av individnära insatser som exempelvis hjälp med personlig hygien, men kan även omfatta mer kvalificerad omvårdnad orsakad av sjukdom och funktionsnedsättning.

Hemvårdsbidraget är en form av ekonomisk ersättning och utgår till den enskilde som fått beslut om insats och som förutsätts ersätta den anhörige/närstående som utför hjälpen. Den anhörige är inte anställd av hemtjänsten och därmed ställs inte heller några kompetenskrav eller krav på dokumentation.

Bidraget är inte skattepliktigt så länge ersättningen gäller en närstående i gemensamt hushåll och omfattar inte några sociala avgifter. Om den enskilde inte har några andra insatser utgår ingen hemtjänstavgift. Hemvårdsbidragets storlek är indelat i fyra nivåer och varierar mellan 1 113 – 4 450 kr/mån (2015). Nivåerna är indelade utifrån den enskildes omvårdnadsbehov.

Stadens krav på personal i hemtjänsten

Staden ställer i förfrågningsunderlaget för upphandling av hemtjänst samt i uppdragsbeskrivning med stadsdelsnämnderna (för egen regiverksamhet), ett antal krav på utföraren, bland annat när det gäller kompetens och språk. All personal omfattas av dessa krav, även anhörig- och objektanställda.

Minst 50% av samtlig personal oavsett anställningsform som utför omvårdnad ska ha yrkesförberedande utbildning från vårdlinje, social servicelinje eller omvårdnadsprogrammet alternativt 600 gymnasiepoäng från KOMVUX i karaktärsämnen inom vård- och omsorg.

Vidare ska all personal behärska svenska språket i tal och skrift och ha kunskaper motsvarande lägst årskurs nio eller svenska som andraspråk på grundläggande nivå.

Äldreförvaltningens granskning

Äldreförvaltningen har granskat ett antal hemtjänstenheter med relativt många anhörig- och objektanställda. De flesta brukare var lokaliserade till stadsdelarna Spånga-Tensta, Rinkeby-Kista och Skärholmen. Av remissen framgår att antalet anhöriganställda inom privat regi i staden ökade kraftigt mellan år 2011 och 2012, (från 294 till 575) år 2013 var ökningen marginell för att 2014 sjunka något till 553 anställda. Inom stadens egen regi har antalet anhöriganställda sjunkit de senaste fem åren, från 211 st år 2009 till 110 st år 2014. Uppgifterna gällande privat regi har inhämtats från utförarna själva då stadens personalsystem inte innefattar dessa uppgifter.

Efter granskningen kunde konstateras att anhörig/objektanställda arbetar självständigt och sällan träffar ledning och annan personal. De träffas inte före sina arbetspass och saknar kontinuerliga möten för kompetensutveckling, reflektion och diskussion. Planering och genomförande av arbetet dokumenteras bristfälligt.

Vid granskning av rapporterad tid i ParaGå framkommer även att anhörig- och objektanställda ofta arbetar alla veckans dagar året runt, arbetstidslagen följs således inte.

Remissen belyser frågan om anhörig/objektanställningar ur olika perspektiv, både kund- och anhörigperspektivet såväl som beställar- och utförarperspektivet.

Remissen jämför även anställningsformen i andra kommuner. Sex kommuner i länet anställer inte anhörigvårdare och två av kommunerna har någon form av begränsning och bara bör användas i speciella situationer.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen Strategiska staben i samarbete med Avdelningen för äldre och funktionsnedsättning. Stadsdelens pensionärsråd har tagit del av remissen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen välkomnar en utredning av anhörig- och objektanställningar.

Inom stadsdelen har ett flertal personer hjälp av anhöriga, företrädesvis via de privata hemtjänstutförarna.

Förvaltningen instämmer i att det finns flera svårigheter med dessa anställningar. Dokumentation och registrering av tid och utförda insatser i verksamhetssystemet ParaGå brister. Det uppstår ofta språkliga svårigheter i kontakten med den som utför omvårdnaden varför tolk ibland måste anlitas. Dessutom är utbildningsnivån bland anhörig- och objektsanställda ofta låg.

Förvaltningen har även uppmärksammat att det inte fullt ut är den enskilde som väljer utförare utan att den anhöriganställda tar kontakt med flera företag för att undersöka var anställningsvillkoren är bäst och byte av utförare förekommer ofta. Flera utförare anställer anhöriga/närstående utan utbildning och med otillräckliga kunskaper i svenska språket. Detta innebär i sin tur brister i dokumentation och kommunikation med arbetsledning.

Vid verksamhetsuppföljningar framkommer att anhöriganställda mer sällan än övriga anställda är med på personalmöten och utbildningar. Vissa privata utförare av hemtjänst har en stor andel av sina medarbetare anställda på timmar och en hög andel personal i förhållande till antal ärenden, vilket tyder på att man har en anställd per brukare.

Arbetstidslagen respekteras inte alltid av utföraren, av statistik i tidsregistreringssystemet ParaGå kan utläsas att det är frekvent förekommande att personer arbetar alla dagar i veckan.

Vidare anser förvaltningen att det ofta brister i insyn i de ärenden där anhörig utför hemtjänstinsatserna. Den anhörige och brukaren står i beroendeställning gentemot varandra vilket kan medföra svårigheter för brukaren att framföra synpunkter och klagomål på hjälpen samtidigt som den anhöriganställda inte ser på sitt arbete på ett professionellt sätt och heller inte följer de krav anställningen för med sig. Detta kan även innebära att svårigheter uppstår vid utredning av avvikelser och missförhållanden.

Ur ett beställarperspektiv är handläggningsprocessen ofta betydligt längre för de ärenden där anhöriga är anställda. Det upplevs svårt att få en kontakt med brukaren och att få till stånd en dialog då anhöriga allt som oftast för brukarens talan, både vid telefonkontakter samt hembesök. Det krävs till exempel fler samtal och möten med både brukare och anhöriga för att komma framåt i handläggningsprocessen. Många gånger krävs även en dialog med den intygsskrivande läkaren för att kunna fatta beslut. Även uppföljningen upplevs som svårare att genomföra med ett trovärdigt resultat.

Förvaltningen kan se ett visst behov av att ersätta anhöriga/närstående för det merarbete som utförs hos vissa få brukare, bland annat hos personer som tillhör mycket ovanliga språkgrupper.

I den mån utredningen visar att det även framöver kommer att finnas ett visst behov av anhörig- eller objektsanställning, ser förvaltningen fram emot tydliga riktlinjer omkring detta.

I avvaktan på utredningens resultat instämmer förvaltningen i Äldreförvaltningens förslag om att nyanställningar av anhörig- och objektsanställningar inte tillåts från och med 1 januari 2016. Detta även innebärande att om en brukare vars insatser idag utförs av en anhörig/objektsanställd byter utförare efter den 1 januari 2016 upphör möjligheten att fortsätta med en sådan anställning hos den nya utföraren.

Bilagor

1. Remissen